ГРАМАТИКА НА ЛАБИРИНТА

Поети от румънския авангард в превод на Огнян Стамболиев

Света гора, 2021

ГРАМАТИКА НА ЛАБИРИНТА
Поети от румънския авангард

Подбор и превод: *Огнян Стамболиев*
Редактор: *проф. дн Сава Василев*
© „Света гора“, 2022
© Издателство „Фабер“, 2022

СЪДЪРЖАНИЕ

Огнян Стамболиев – *За румънския авангард / 5*

Йон Барбу
Настрадин Ходжа в Хисарлъка / 17

Йон Виня
Битие / 20
Чакъл / 21
Тази песен плени слънцето... / 22

Тристан Цара
Братовчедке, момиче от пансион / 23
Глас / 24
Неделя / 25
Модерна поема / 26
Как се става поет / 26

Саша Пана
Някъде / 27
Ще те последвам / 27
Кристал / 28
Съдба / 28

Иларие Воронка
Строфа I / 29
Строфа II / 29
Одисей / 29
Същият оня другият също / 31
Профил отразен в сълза / 31
Кръвопускане, извисяване / 32

Йожен Йонеско
Страна от картон и памук / 33
Елегия за една парцалена кукла / 34
Момичето виждаше ангели / 35

Щефан Рол (Георге Дину)
Еротика в кръчмата / 36
Поток / 37
Бдение / 38
Изгубен час / 38
Бездна / 38

Герасим Лука
Слово при откриване на изложба / 39
Хора от нощта / 40

Джелу Наум
Атанор / 41
Опитомен триъгълник / 41
Размисъл / 42
Белег / 42
Стената / 43
Завръщането на блудния поет / 43
Карета / 44
Да се завърнем в скобите които никога не се затварят / 44
Граматика на лабиринта / 45
Сляпо огледало / 46
Хераклит / 47

Един голям и непознат у нас представител на европейския авангард –
Огнян Стамболиев */ 50*

Урмуз
Фуния и Стамате / 50
Исмаил и Турнавиту / 54

Огнян Стамболиев

ЗА РУМЪНСКИЯ АВАНГАРД

В историята на европейския авангард са записани и имената на няколко първостепенни писатели и художници от румънски произход. Достатъчно е да спомена дадаистите Тристан Цара и Марчел Янку, сюрреалиста Виктор Браунер или абсурдиста Йожен Йонеско. Но все още непознат и недооценен е румънският литературен авангард, и по-специално – сюрреализмът. Напоследък към него проявиха интерес редица автори и периодични издания на Запад. Излязоха редица антологии и монографии и отделни тематични броеве на списания в Италия, Германия, Щвейцария, Франция. Съвсем наскоро и „Филип реклам“ от Лайпциг публикува своя подборка (съставител Ева Беринг) от най-представителните поетични, прозаични и манифестни текстове от това направление. Едно чудесно двуезично издание направи в Милано известният италиански романист проф. Марко Куньо от Торино, от което подбрах преводите си на поетичните фрагменти.

Първите манифести на румънските авангардисти

Културният климат, който предхожда появата на румънския авангард, е свързан преди всичко със символизма, чиито основоположник и първи теоретик е поетът от български произход Александру Мачедонски (1854 – 1920), обявил се за привърженик на „енергичната, динамичната и мъжествена поезия“, която според него била „длъжна да поведе война на сантиментализма, на фалшивите страдания и на сълзите“. Но въпреки това Мачедонски днес е известен като автор на определено символична поезия в духа на Саади, Верлен, Готие, Лафорг, Роденбах, докато неговият пряк наследник Йон Минулеску (1881 – 1944) оставя по-трайни следи в поезията на Румъния. През 1908 г. той пуска първия брой на полемичното „Списание за другите“, което се открива със статията манифест „Запалете факлите!“. В нея между другото се казва, че „свободата и индивидуалността в изкуството не се постигат с остарелите изразни средства от миналото“ и че „бъдещето е на всичко ново, необичайно, и дори странно“. Следващото списание – „Инсула“ („Остров“, 1912 г.), също започва с подобен увод: „Ние сме отегчени и отвратени от стерилния шум на нашия стар континент“. (Тук метафората „континент“ символизира устойчивостта на традиционната култура.)... „Самотен остров, ние сме изложени на презрението на всяка литературна география, макар да не присъстваме

върху която и да е било от нейните карти... Ние не сме длъжни да се съобразяваме с нейните закони. Отдалечени от центъра на света се задушаваме в този неискрен и меркантилен климат... Искаме да живеем свободно: имаме нужда от промяна и сигурно ще успеем.“ Друг манифест – на Емил Исак (1886 – 1954) – „Модернизъм по всички линии“ (1913 г.), в който могат да се доловят някои отзвуци от футуризма, настоява на свой ред да се „елиминира национализмът“ в Европа. Тази тема вече е коментирана по време на разгорещената полемика на страниците на списание „Виаца ноуа“ („Нов живот“), ръководено от лингвиста Овид Денсусиану, убеден привърженик на символизма, борил се ожесточено срещу академичната литература от епохата. Още в програмната статия, поместена в първия брой, той противопоставя „поезията на града“ срещу „поезията на селото“. Денсусиану смята, че бъдещето е на психологизма, на града, на техниката и прогреса и решително отхвърля селската, патриархална литература, която, както у и нас, има здрави корени и в Румъния. Според него новата вдъхновена от френския символизъм поезия само ще спечели, ако стане по-енергична, по-мъжествена и се въодушенява от напрегнатия ритъм на ежедневието.

Без съмнение цитираните манифести и полемики се стремят да заличат спомените за „добрата стара литература“ от миналото столетие, чиято естетика е още жива. Терминът „авангард“ там се употребява за първи път през 1912 г. в споменатото списание „Виаца ноуа“, бр. 11 – 12, в статия на Тристан Цара (1896 – 1963). Точно по това време С. Самиро (който съвсем скоро ще приеме псевдонима Тристан Цара) и Йон Йованаки (Йон Виня) ще пуснат първия брой на букурещко списание „Симболул“, чиито художник-оформител ще бъде талантливият живописец и архитект Марчел Янку (1895 – 1984). Ще последват още три броя и списанието ще бъде наследено от „Кемаря“ („Апел“) – но само две книжки. И тук уводната статия продължава тона на известните манифести: „Да хвърлим бомби със задушлив газ в редакциите, да се въоръжим с моливи-кинжали!“. Интересно е, че именно в „Кемаря“ младият Тристан Цара, бъдещият участник в цюрихският „бунт“, основоположникът на дадаизма, ще публикува дебютните опуси (на родния си румънски език), които по-късно, през 1934 г., ще бъдат издадени в сборника „Първи стихове“ под редакцията на неговия приятел, поета Саша Пана. Ревностен историк и архивист на румънския авангард, през целия си живот той събира всичко, свързано с него, и страстно го популяризира. (В това отношение С. Пана ни напомня за своя парижки колега Андре Саломон.) Единствено благодарение на неговите усилия (работил е като военен лекар, но началниците му не са подозирали за литературните му занимания) оцеляват през трудните години на фашизма и култа всички публикации, пръснати из периодичния и ежедневния печат.

Трябва да се подчертае, че в Румъния авангардистките тенденции са твърде много, разнопосочни са и не отзвучават така бързо, както става у

нас след смъртта на Гео Милев и пренасочването към по-традиционното изкуство на редица може би по-интересни в младостта си творци като Ламар, Николай Марангозов, Никола Фурнаджиев, Тодор Хармандживев, Емил Коралов. В северната ни съседка обаче те имат по-трайни измерения, особено след появата на списанието „Контимпоранул“ („Съвременник“) през 1922 г., което излиза цели 8 години – до 1930 г., под редакцията на Йон Виня и вече споменатия Марчел Янку. То дава „покрив“ на голям брой автори, изповядващи идеите на конструктивизма, и е тласък за основаването на още две сродни издания: „Пункт“ („Точка“) и „Интеграл“, посветени на синтетизма и интегрализма. Възражда се и дадаизмът в списанието „75 Хаш Пе“, а по-късно и сюрреализмът в „Уну“ („Един“) и „Алдже“ („Водорасли“). Макар и разнопосочни, тези списания са близки по общия си тон: неистовия негативизъм, иконоборчеството, борбата срещу академичната култура, която винаги е сковавала художниците. „Като правило – пише румънският поет и критик на течението Йон Поп (род. 1941 г.) – авангардът отхвърля всяка структура, виждайки я единствено като закостеняла форма... Неговите представители винаги търсят необичайното, сюрприза, онова, което неподвластно на правилата, като все пак го приравняват към определени формули и неподвижни структури.“

Манифестът „Призив на младежта към действие“, публикуван в „Контимпоранул“ (бр. 2 от 1924 г.), започва с лозунга „Долу проституиращото изкуство“ и след като яростно отрича всички форми на съвременното творчество, завършва с алтернативата „Да убием своите мъртвци!“.

Румънският авангард живее, диша чрез манифести

В статията „Седемте манифеста на дадаизма“, отпечатана в първия брой на „Интеграл“ (1925 г.), Филип Бруня-Фокс пише: „Човекът или кучето – а може и двамата заедно – имат право да се изпикаят в краката на която и да е статуя. Тогава защо нас ни лишиха от възможността да сторим същото в краката на тоя или оня академик? Нима академиците не са нещо като статуи?“

Много по-сдържан е езикът на кръга около списание „Пункт“ с главен редактор Скарлат Калимаки. „Скъсахме всички връзки с изкуството на миналото. Длъжни сме да унищожим всички бездарни опуси в живописта, литературата, в скулптурата, дори ако се наложи да си послужим със сила... Изплашената и смутена публика трябва да получи от нас нови форми и да им се наслаждава.“ Наистина тук стилът е по-уравновесен, но позицията е не по-малко категорична.

Платформите на „Интеграл“ и „75 Хаш Пе“ са чувствително повлияни от дадаисткия антистил и италианския футуризъм. Общото при тях е подчертаната неопределеност и фрагментарност, които са главните им оръжия

срещу реториката на старото изкуство. Така първото издание ратува за „Ум – филтър, трезва мисъл, ритъм – скорост“, а второто за „за унищожение на граматиката, логиката и сантименталността“. В „75 Хаш Пе“ поетът Иларие Воронка призовава читателя „да очисти мозъка си от паразитите“. В подчертано конструктивистичен маниер той изтъква предимствата на техниката: „Да живее безжичният телеграф-радио!“ (телевизията), „Слава на летящите метални птици!“ (самолетите). Всъщност названието на списанието в български превод означава „75 конски сили“, а неговите сътрудници постоянно подчертават, че смисълът на живота е в непрекъснатостта на движението и техническия прогрес.

Румънските авангардисти упорито се възхищават на Маринети и Бретон, от Рембо, Бодлер, Елюар, но техен идол е Урмуз.

През 1925 г. списание „Пункт“ публикува изцяло неговите немногобройни и кратки произведения в три последователни броя, а „Уну“ го издига в култ, обявява го за „писател-съдия“ и му посвещава две от своите книжки. Неговите чудати историйки, които отначало били известни на съвсем тесен кръг приятели-интелектуалци, стават достояние на широката публика едва две години след смъртта му. Но кой всъщност е Урмуз? В превод на български името му означава сприхав човек, или урсуз. Наричал се е Деметру Деметреску-Бузъу. Родил се през 1883 г. в Куртя де Арджеш, самоубил се 40-годишен (на 23 ноември 1923 г. на шосето „Киселев“ в столицата). Общо казано Урмуз е може би най-оригиналният, или по-точно – най-скандалният автор в цялата румънска литература. Днес критиката твърди, че „Урмуз принадлежи към литературната фауна на абсурда“. Близък е до автори като Алфред Жари, Луис Карол, Франц Кафка. В това може де ни убеди и прочутият му „роман в четири части“ (8 страници!) „Фуния и Стамате“ – дръзко предизвикателство срещу традиционния реализъм и съвременното буржоазно общество. Някои днешни изследователи (Йон Поп, Марко Куньо, Марин Минку) го отделят от групата на румънските авангардисти и го причисляват към малцината истински предшественици на т. нар. „литература на абсурда“, защото той е майстор на една съвършено нова изразност, виртуоз на паралогизма, от онези, които изобретиха „аван летр“ – един истински сюрреалистичен език. Ето как започва романът „Фуния и Стамате“:

„Добре проветрен тристаен апартамент с остъклена тераса и звънец. На преден план – разкошен хол: задната стена е заета от масивна дъбова библиотека, вечно покрита с мокри чаршафи... По средата на стаята стои маса без крака. Подпряна върху изчисления и вероятности, а върху нея е поставен съд, съдържащ извечната същност на „нещата от живота“, има още: глава чесън, статуетка, изобразяваща трансилвански поп със синтаксис в едната ръка и двайсет гроша бакшиш в другата. Останалото няма никакво значение...“

Може да се каже, че новаторството на Урмуз предизвикало истинска революция в средите на румънските авангардисти и те го провъзгласили за свой предтеча. Но той е бил далече от всякакви традиции и в известен смисъл е самотен кедър в румънската литература.

Разрушителният неспокоен дъх на дадаизма – това било любимото на румънските авангардисти течение – предизвиква появата на нови автори. Сред тях е поетът-българин Георге Дину (1904 – 1974), приел псевдонима Щефан Рол. Ярко живо перо, наречен „живакът на движението", той с неподражаема лекота твори и в прозата, и в поезията. Признат е за майстор на метафората и сентенцията, но за разлика от неговите колеги стилът му е по-ясен. През 30-те и 40-те години пише лява, антифашистка публицистика. Щефан Рол е и първият преводач на румънски език на поемата Гео Милев „Септември". Той пише за българския поет-експресионист редица рецензии и портретни статии, като упорито го популяризира в нашата северна съседка.

Може определено да се каже, че румънският авангард е единен в своя последователен негативизъм, в непреодолимото си желание да скъса веригите на традицията, да освободи литературата от академичната и закостенялост.

„Старата литература става само за тоалетна хартия" – пише в „75 Хаш Пе" Михаил Косма. Търсенията на повечето от авторите са свързани с поезията. Те смятат, че лириката може да бъде преоткрита, че трябва да се обнови до такава степен, че да се превърне в качествено ново изкуство. Поетът Иларие Воронка (1903 – 1946), главен редактор на „75 Хаш Пе", е основният адепт на тази теза. Той настоява за синтез и синтетизъм в поезията, като следва и доразвива идеите на конструктивиста Тео ван Дуйсбург, а също и на Пит Мондрин, фактическия теоретик на течението. Последният настоявал да се премахне кривата линия от живописта и да се стигне до геометричен конструктивизъм. Воронка иска да пренесе това в поезията, като я лиши от „излишната емоционалност и всички излишества, характерни за бароковата сантименталност".

Повечето от румънските поети от това време следват предписанията на „Втория манифест" на списанието „Стил" от 1920 г., чиито автори – Тео ван Дуйсбург, Пит Мондриан и Антони Коко – препоръчват да се използват като основни изразни средства синтаксисът, прозодията, печатът, аритметиката и правописът, за да получи словото нов смисъл, нова мощ, да се отхвърлят относителните и субективните чувства. Под влияние на дадаизма Иларие Воронка се обявява за „враг на граматически правилната и следователно плоска фраза", защото според него „логиката е напълно чужда на истинското художествено творчество".

Влиянието на дадаизма и на футуризма окончателно поставят модерната румънска лирика под знака на „града, на техниката и прогреса", което до известна степен обновява поетическата лексика. Но механичното прилагане на

различните техники и стилистики довежда до разцепление между съдържанието и изразните средства. Пръв предвижда тази опасност Йон Виня, който е не само вдъхновител на течението, но и талантлив поет. „Истинска поезия се прави не когато се използва лексиката на майсторите. Революцията трябва да е в сферата на чувствителността."

Първата сюрреалистична вълна

Подобна революция се готвят да направят сюрреалистите, групирани около кръга „Уну". През 1928 г. представеният в началото на тази статия Саша Пана започва да издава в столицата месечното списание „Уну" („Едно"), върху титулната страница на което четем: „Издание на литературния авангард". Първият манифест (написан от главния редактор твърде рязко и телеграфно) посочва ориентирите на новото списание, уточнявайки, че естетическото му кредо и цялостната му литературна дейност са подчинени изцяло на девиза:

„читателю, дезинфекцирай своя мозък!
вик в барабан
самолет
безжичен телеграф- радио
телевизия
76 л. с.
маринети
йон виня
цара
лимбон – десен
аргези
бранкузи
тео ван дуйсбург
урааа урааа урааа..."

Саша Пана призовава всички да „изгорят мускулатурата от книжните лавици", което е годна единствено за „храна на мишките". „Новото изкуство – продължава той – е нещо съвсем друго, със свой ритъм и непредвидени скорости." Още в първия брой списанието представя своите „идоли – на първо място, Цара, създателя на футуризма Марино Маринети, основателя и теоретика на френския сюрреализъм Андре Брьотон, а също и румънците Бранкузи, Йонеско, чиито произведения шокирали тогавашната публика с новаторството си. За кратко време „Уну" успява да групира всички авангардисти от страната въпреки очевидните различия в търсенията им – нещо, което не успяват да постигнат изданията преди него. Сред най-активните сътрудници са Виктор Браунер, Бенжамен Фондан (Бенжамин Фундояну),

Иларие Воронка, Йон Виня, Щефан Рол, Филип Корса, Аурел Заремба, Санду Елшаз, Виржил Георгиу, Дан Фаур, Джео Богза. Списанието има свое издателство, което успява да привлече за сътрудници редица знаменитости – а това са водещите имена на европейския авангард от епохата Пол Елюар, Луи Арагон, Тео ван Дуйсбург, Робер Деснос, Пиер Реверди, Марк Шагал, Рамон Гомес де ла Серна. Запазвайки „духа на необичайното", списанието „Уну" пуска от печат и един „бял брой" (с празни страници!) и през декември 1932 г. приключва със „Специално съобщение", което гласи: „*Петдесетият, последен брой, завинаги заключи в бюрото на редакцията чакащите материали и накрая ще убие списанието, за да остане то вечно младо!*"

Разбира се, след момента на отрицанието сюрреалистите желаят страстно да покажат нещо ново, нещо свое. В дадаисткия нихилизъм се крие и малко тъга по изгубения първичен ред, заедно с това има и копнеж по някакъв нов, макар по-особен ред. Според участниците в кръга „Уну" изгубената цялостност на индивида може да бъде възстановена единствено по пътя на въображението. Затова подобно на своите западни колеги румънските сюрреалисти търсят изворите на това въображение, като се обръщат към субективното и подсъзнателното, за да изобразят вечното и неизменното – свръхреалното. Оттук произтичат и повечето от особеностите в тяхната поетика. Творецът, който е в състояние на „надрационалност", автоматически регистрира образите, възникнали у него без контрола на разума, естетиката и морала. „Съществува определена точка на духа, от която животът и смъртта, реалното и въображаемото, миналото и бъдещето, изразимото и неизразимото, високото и ниското престават да се възприемат като противоречия" – пише през 1924 г. в Първия манифест на сюрреализма Алфред Бретон. „Светът, в който става взаимното проникване на реалното и ireалното, може да се нарече сюрреалистичен" – заключава Саша Пана в една от уводните си статии.

Макар и желана като обетована земя, свръхреалността е все пак иманентна реалност. Това е тотална действителност, чиито събираеми са субективната реалност и обективния свят. Мостовете между тях са сънovиденията и мечтите, на които Фройд отдава толкова голямо значение в своята теория. Но това богатство не прилича на богатството на романтиците в света на сънищата, романтичния копнеж по „синьото цвете" на Новалис, при които човешката душа намира своята накърнена цялост след общуването с природата, с божественото. Както е известно, романтиците вярват в пророческата сила на сънищата, докато сюрреалистите ги свързват преди всичко с творческата фантазия, с дейността на съзнанието, но човешкото съзнание. Неудовлетвореността, сублимацията на желанията се сблъскват в свят, в който наистина е позволено всичко. Оттук и особеното значение, което предават на сънovиденията и мечтите сюрреалистите от кръга „Уну". „Желая сънища-мълнии, които биха разцепили на две човека, за да му открият нов свят. Искам сънищата ни да станат по-съдържателни, по-убедителни отколкото

е самата действителност“ – пише Джео Бозга (род. 1908 г.). „Съновиденията и реалността не са нищо друго, освен двете страни на една и съща монета. Вашите действия и постъпки са резултат от смесването на деня и нощта“ – заключава той в интересната си статия „Реабилитация на сънищата“, поместена в бр. 34 на списанието от 1934 г.

Безграничната вяра в достойнствата на сънищата заставя Саша Пана да възкликне: „Единствено в бездънната чаша на съновиденията може да се побере Всичко!“. В пренаситените му от образи и метафори произведения се прокрадват отделни фрази, които могат да определят неговата програма. Изследването на подсъзнателното чрез символичния език на сънищата разкрива пред смаяните ни очи непознати континенти, представящи се сами, без помощта на разума. Наистина сънищата имат своя реалност, своя необяснима субстанционалност.

Литераторите около „Уну“ са преди всичко поети и може би затова и формалните им търсения са свързани повече с природата на стиха. И затова решително отхвърлят старите форми на стихосложение, предпочитат свободния бял стих, обръщат извънредно внимание на звукописа (асонансите, алитерациите, звукоподражанията), като твърде често използват и определено дисхармонични съчетания. Като следват Аполинер и кубистите, те се отказват от пунктуацията, от оковите на препинателните знаци, които според тях само нарушават стиха и разкъсват потока на асоциативните връзки:

„Посвещавам ти своя химн на посредствеността
повече няма да ловим мечки из планините на Америка
нашите ръце няма да секат лиани на джунглата
сами ще се затворим сред праха на канцеларията
докато вън машинописките прегръщат годениците си
очаквайки поредната вечерна среща
за да се любят върху овехтелите дюшеци на тавана горе във въздуха
душите ни ще се целуват с обич ще построим над покривите небето свое
а долу по булеварда автомобили и сирени ще дават безконечни концерти
посвещавам ти този химн
век на самотата и на блестящите реклами
точно в часа когато англичаните аплодират своя любим отбор по ръгби
и изхвърлят букетчето полски цветя
виж афишите вече почистиха дрипавата страна отсреща
за да я облепят отново“

Иларие Воронка – „Градът на Улис“, 1928

„Ние привикнахме към бялата магия, приехме за свое оръжие непосредствеността, неограничавана от никакви рамки“ – пише по повод свободния

стих Щефан Рол, чиято поезия потвърждава това художествено кредо. Освободеното от прагматизма слово, вече придобило право на самостоятелен живот, може да влезе в най-неочакван контекст, за да разкрие неподозирани смислови значения: „Ще признаем, че това змиеподобно преплитане на думите в гъстите крайречни треви е онова откровение, онази игра на случая, онази хармония от която се нуждаем всички".

Постигнали способността чрез стиховете си да отразяват съновиденията и мечтите, румънските сюрреалисти от кръга „Уну" провъзгласяват началото на нов морал и нова религия: „Единственото достоверно нещо в живота е страхът. Единственото причастие също е страхът!" За повечето от тях това е своеобразно бягство от враждебната действителност, която отказва да ги приеме. Разривът им със света се пренася в лоното на поезията, за да получи тя нови измерения. Като дава живот на едновременно две противоположни реалности, поетът-сюрреалист нарушава законите на природата и обществото. Стреми се да утвърди нов ред, чужд на антиномията.

Следвоенния период

Представителите на следвоенния сюрреализъм променят своето отношение към съновиденията и мечтите. Разделени са на две групи – в първите влизат Герасим Лука и Дан Трост, а във втората Джелу Наум, Паул Паун и Вирджил Теодореску. Първите се противопоставят на действителността, която извращава същността на човека и взаимоотношенията между хората, докато вторите продължават да вярват в способността на сънищата, които според тях могат да утвърдят нов ред. Само този ред бе разрешил колизиите между отделния индивид и обществото. Двете позиции присъстват както в предисловията към книгите с проза и поезия, така и в тъканта на съчиненията на самите автори.

„Нашият живот – пише Джелу Наум в книгата си „Медиум" (1945), – имам предвид по-неприятната част от него, сигурно заслужава пренебрежение от страна на мечтите". За този автор връзката с материалния свят, постоянното общуване с Космоса са осъществими единствено в света на съновиденията и мечтите. Джелу Наум напълно отрича традиционната литература: „Мъчно ми е за онези поети, които цял живот се стремят да не правят литература, защото я считат за книжна, а всъщност правят само това. Мястото на тази литература би трябвало да заеме поезията – по-специално пророческият стих с разстроено смислово значение, но в който диша свободата, защото тя е най- важното нещо за артиста".

Според теорията на Зигмунд Фройд нашите съкровени желания се сублимират по време на съня. Нашествието на съновиденията в реалността посредством пренасянето им в стиха позволява на поезията да окаже някакво въздействие върху действителността.

Подобно на френския и италианския сюрреализъм и румънският отъждествява живота с изкуството. За букурещките поети този въпрос е съществен момент в идеологията им. Новият свят за тях ще се появи като поетическо изображение на реалното. Разбира се, тук не може да се говори за някакво „физическо преобразяване" чрез конкретни действия, а за промени в областта на духа. Сюрреалистите от цяла Европа смятали, че т. нар. бунт против реалното можел да се осъществи по два начина: чрез социално действие и чрез възраждането на сюрреалистични предмети в реалния свят. Определение на последните е дал Салвадор Дали. Според него автоматизмът, съновиденията и мечтите се превръщат в пасивни състояния, ако бъдат изолирани от външния свят, в който би трябвало да се намесват. Изход от положението може да се намери единствено в създаването на „сюрреалистични предмети" – т. е. отчуждени предмети, изолирани от обичайната им среда и целите, за които са предназначени. С тяхното участие се проявява „обективната случайност" – съчетаването на целите, преследвани от човека, с всеобща причинност – средство за примиряване на вътрешната реалност с външната.

В тази сфера са и опитите на Джелу Наум и Паул Паун да обосноват теоретически сюрреалистичното разкрепостяване на предметността. Според тях предметите придобиват „тайнственост", когато бъдат включени в нови, неочаквани взаимоотношения, отменящи съответното им предназначение, и получат смислови значения, съзвучни с подсъзнателното. Сюрреалистичните предмети – това са всъщност осъществени поетически образи, способни да създават нови връзки и дори нови, непознати светове. Тъкмо тази концепция е в основата на творчеството на поетите от кръга на Джелу Наум. Сънищата, мечтите са за тях единственото място за срещи на желаното и възможното и могат да породят „постоянната любов". Но денят разрушава тази илюзия, прекъсва това „сладостно смешение" на предметите и те изгубват своята „тайнственост", стават обикновени:

„Очи за дълъг нос зъб за цвете бледо
кон за буйна кръв човек за плод
в оная отколе мечтана недостроена колиба
на хляба топъл и острия нож
има там чекмеджета пълни с ефирна мъгла
има в нея празни столове добродетел тъжна
също така има кутии с писма преливащи от надежда и смях
и нозе и обувки за тях и тъгата велика
на думи пронизали дървесна тръба
и не знам още где кой знае защо

но всичко се уравновесява и уравнява."

„Размисъл", Джелу Наум, 1936

Откровено сюрреалистична е и поезията на Вирджил Теодореску (1909 – 1988), чийто първи сборник стихове „Кожата на океаните“ (1945) започва с обширна подборка цитати от поетическите текстове на негови предшественици от направлението, с която излага и своята концепция. Така стихотворението „Планините на сънищата“ може да се приеме като програмно: „Ненавиждам всичко, което заплашва свободата/ ненавиждам всичко банално и старо/ обожавам вулканите, океаните...“. В експресивната поезия на Вирджил Теодореску желанията стигат до пароксизъм, лъха едно екзистенциално безпокойство, което нерядко е свързано и с метафоричен произвол.

Малко по-встрани са търсенията на Герасим Лука (1913 – 1994). В центъра на неговата програма са почти отчаяните му опити да превърне желанието в реалност, да примири съновиденията и мечтите с действителността. В стилово отношение до известна степен той е маниерист. Подобно на Джелу Наум и той се стреми към „тоталната любов“, пред която според сюрреалистите винаги застават всякакви вътрешни прегради в лицето на Едиповия комплекс, на вродените, наследствени травми, на чувството за непълноценност, за което е писал Фройд. „Отхвърлиш ли ги, означава да застанеш на „неедипова позиция“ – пише Герасим Лука в своя сборник „Изобретателят на любовта“ (1944). – Ето вече няколко хилядолетия като истинска епидемия се размножава този аксиоматичен Едипов човек, човек на комплексите и кастрацията, на вродените травми, върху които се градят любовта, различните професии, вратовръзките, чантичките, прогресът, изкуствата, техниката, църквата. Аз презирам този извънбрачен син на Едип, ненавиждам и отхвърлям непълноценната биология“. Както справедливо отбеляза проф. Александру Пиру (1917 – 1993) в своята „История на румънската литература“ (1981), „отрицанието на вродените травми в крайна сметка би довело до отрицание на човешкия живот въобще“. Наистина позицията на Герасим Лука, макар и оригинална, е твърде спорна.

Интересен е стилът на съчиненията манифести на Герасим Лука. Патетиката на жеста съответства на риторичността на фразата. Образите тук са причудливи: „кръгове под очите на рапирите“, „гумено кафе“, „деколте от кръв и памет“, „ехо, нарисувано с червени бои“ и т. н.

Героите се движат в някаква фантастична среда, чиито елементи са предадени с реалистични и дори натуралистични подробности: „жена с устни-смукалца, налети с кръв, с коси от черни мълнии, с плюшени палци, върху които дремят, градински охлюви“, „елегантни чаши от кристал, излят от жабешки бутчета“, „диван, върху който гние постеля“, „калъп домашен сапун, покрит с бисери“ и т. н. Всевъзможни абсурдни съчетания, които целят да внушат на читателя, че целия свят е абсурден и не се подчинява на никакви закони. Герасим Лука е може би най-смелият от всички румънски авангардисти от последната вълна. Нито един от предшествениците му не

успява по такъв убедителен начин да внуши своите идеи, да утвърди ирационалното познание. Може би единствено Дан Трост (1916 – 1966), неговият най-близък сътрудник и приятел, споделя радикализма на възгледите му. Затова двамата често излизат с общи манифести. Ето и откъс от „Изложба на цветна графика, кубомании и предмети“ (1946), в който авторите подробно пояснява какво приемат и какво не:

„Ние напълно отхвърляме изкуството, природата, ползата, разделението на обществото, закона за гравитацията, идеализма, терапевтиката, живописта, разрива между живота и сънищата, психологията, бялата магия, бедността, паметта, дневните остатъци от нощните сънища, Евклидовата геометрия, фаталните числа и смъртта.

Ние сме напълно съгласни с: измислиците, сълзите, сомнамбулизма, еликсира за дълголетието, превръщането на количеството в качество, с конкретния абсурд, с отрицанието на отрицанието, с желанието, истерията, черната магия, диалектиката на диалектиките, симулацията, пламъка, порока, обективната случайност, маниите, тайнствеността, черния хумор, с научния материализъм и петната кръв“.

Всъщност това е цялата програма на румънския сюрреализъм, изложена по типичния за течението начин – смесица от налудничави метафори с предизвикателна ирония, сплав от надменно плебейство и езотеризъм, чиято единствена цел е съхраняването на самобитността на изказа и отказ от какъвто и да било обединяващ закон.

Йон Барбу

(1895 – 1961)

НАСТРАДИН ХОДЖА* В ХИСАРЛЪКА**

Бдеше страната потурчена. Нищото глътна и този ден.
Тревата възкръснала дреме край брега позлатен.
И там достолепно, по скиптъра на тънка слама,
Бисери низ полето сипе щурец, зашетал рано.
Изсипва небето над главите ни дарове на есента,
Морските кораби поздравява – на волни крила.
Цветът му – теменужено нежен, загатва градини.

И Хисарлъка бял, под планини край него сини,
С назъбени крепости под джамиите извисени
И припрени слуги, с очи като на ястреба окръглени...
Полето смълча се, реката напред се изгуби.

Очарован се спрях, с чело от мисли забулено –
Дали пък не исках сечиво сребърно да открия,
Нож или камък дялан, метал благороден, ония
Тежки сенки на кадъните – изчезнали по байрам?***
Самотен, незнаен пътник, що ли все още дирех насам?

О, сбъркани времена! Навярно даже не си и спомняш вече
Как на реката край руслото, напред и далече,
Тълпата се блъскаше злостно – какви ли не хора,
Простолюдие и търговци, със просяците отгоре,
Дервиши – изпити от бдения, сухи и гърбави,
Велики паши – мързеливи и зли, тлъсти и мърляви.
Погледите – премрежени, блуждаеха надалеко...

---

* Герой от фолклора на мюсюлманската общност. (Б. пр.)

** (тур.) Военна крепост, Хисар. (Б. пр.)

*** Религиозен празник на мюсюлманската общност. (Б. пр.)

А кораба – виж ти! От мъглите изплува леко,
Там дето Дъга и Небе се сливат с тъмни води.
Корабът ту подскачаше, ту се люшкаше настрани.
Бореше се с вълните – юначина, ладия малка,
Без гребла, ни даже с платна, с мачта една – залъгалка.
Някъде долу – опънато дълго яко въже.
Раздухва под слънцето вятърът старо изгнило пране.
Какво ли нямаше само простирано нагъсто там –
Елечета, гащи съдрани, поизбелял кафтан.
Вятърът, весело заядливо, потоп там завъртя.

2.

От ръждата отмита, морето чак почервеня.
Облиза желязото хладно с език безкраен.
С водорасли обкичен – горкият „Арго“*, окаян,
Плуваше в мантия, резедава и лепкава,
Сам заприличал на оня добитък – грешния,
Дето се блъскаше вкупом във трюма на цели стада –
Но ето, че и на „Арго“ морето тури рога.

Вятърът вихрено носеше ладията все по-наблизо.
С натежали клепачи отварям очи, но още изобщо не мигнал,
(този дяволски хлад от мисли – нажежени, зли и парливи),
а сърцето – примряло за сън. Как не мога в нищо да вникна?
Но все пак съзирам внезапно, свит на кълбо, там на гредите,
Турчин един, почернял и изсъхнал от глад и мъка.
С лице нагоре, ръце отпуснал чак до земята.

Измахнато тяло – цял скелет, по който дрипи се мятат.

И щом покрай нас премина призракът-ладия,
Корабния трюм водата разклати, залюля,
Дочухме глас – дежурният паша:
– Ефенди,
Мореплавателю, гост на пристанището мое,
Приеми тия теманета и дарове като свои;

* (мит.) Корабът, с който Язон и аргонавтите се отправят към Колхида, източно Черно море, за да завладеят Златното руно. (Б. пр.)

На твоята ладия искам да падна ничком
Сведен в поклон пред теб, драги Настрадин Ходжа велики.
Но що се чу после? Слух развълнуван: Потънал си нейде...
Да вярвам ли, да се чудя? Морето за турчин да зейне?
И Ходжата благоверен, казано още – смешен,
С ладията си Босфора, като с ковчег да препречи.
Да го покрие морската тиня с надгробен саван? Не! Ей, на,
С ладия пак, човече, идваш, за радост на крепостта.
Огорчава ни вече лицето ти, бледно и тъжно,
Ти гладен и жаден не стой там горе, побързай!
Донесохме да опиташ от нашия нахут и ядки,
Плодове изсушени и разни свежи подправки.
Слез долу, мъдрецо, вземи всичко, хапни си сладко!

3.

Но гласът на пашата подкупващ, заглъхна внезапно,
Не трепнаха мачти, ни въжета по бялата палуба.
На всекиго мислите – вледенени, като сняг западаха.
Тишина тежка, нелепа, затисна с дланта си небето,
Ясно заскърца тон остър – на трион острието,
Вряза се в плетка телена мрежа – да я разнищи
През ледовете на празни глави и гръбнаци превити.
Ужаси се тълпата и жестоко разтресе се там мигом.
Черна глеч по лицето към брадата заслиза –
Кръв застина над устните – сякаш мустаци в добавка,
Живи и вечни, от венците щръкват и всяват загадка
Белите зъби, стегнати в пръстен, доскоро впити
В Светото тяло, залъци да късат, Хаджи да заситят.
Към Хисар тълпа се изкачва, по белите каменни плочи.
Тежки стъпки мачкат тревите, огъват камъша – младия.
Окото сълза изтощена процежда, трепти и клокочи,
Сякаш жълтата, мазна диря след турската ладия.

Йон Виня

(1895 – 1964)

БИТИЕ

Опит да се отгатне стихотворение

Емил Хигинс написа: „дъщерята на рибаря от Батавия“,
през време на войната донесе вест от приятелите ми в Швейцария,
дата 1915 кабаре „Волтер“.

... А в Батавия къщите треперят като нашите мелници
вятърът гредите им облизва
думите са боси като птиците.

Дъщерята на рибаря от Батавия
разкъсва на бурите вълната с две ръце.
Малките ѝ стъпки вечер по брега са гнезда опустели,
от седефа на сянката оклюмват мечтите.
– Светец на горещия кръст разпнат,
знак дава на платното самотно в морето:
като майка тревожна
преминава през солените ръце,
сякаш поставен нарочно тук.
Молитвите ѝ стенат вечер.

Дъщерята на рибаря от Батавия
с лик от ясна тайна, с песен непозната
моли се в мъгли от дипли разпростени
вик отправя към далечните звезди
и спомени за води горчиви.

ЧАКЪЛ

Да им кажа ли думите на този век?
в очите им
дебна ехото-преображение
дебна омразата-мрак
дебна недоумението-смърт.
*
Тук е бронзът на мъртвите дъждове
светлината на растения изтръгнати от пороя
по пясъка чета песента светлокоса на времето
пейзажа ленив на науките.
*
Сложете ръка върху
Убиеца на Дърветата.
*
Гъсеници носят зелената кръв на пролет.
*
Болят ме
очите на слепия от улицата.
*
Препрочитам думи избрани от мен
на всички други и от другия.
*
У човека остаряват мислите
и погледът помътнява.
*
Очите бяха фонтани
ръцете като звезди.

ТАЗИ ПЕСЕН ПЛЕНИ СЛЪНЦЕТО...

Тази есен плени слънцето
дърветата не успяха да загинат
птиците не решиха кога да заминат
паркът е препълнен с епископи
злато се е сипнало по всички пътеки.

Любима отдавнашна отговаря на името Маргарета
очите ѝ люлеят блатни сънища
лицето ѝ е като времето за чай, от косите си
изглежда по-висока отколкото е всъщност
няма белези отличителни
ако я открие някой да се обърне към вестника
ще получи добро възнаграждение.

Тристан Цара

(1896 – 1963)

БРАТОВЧЕДКЕ, МОМИЧЕ ОТ ПАНСИОН

Братовчедке, момиче от пансион, облечена в черно с бяла якичка,
Обичам те, защото си скромна и замечтана
Ти си добра, плачеш и късаш писмата, които не разбираш
И съжаляваш, че си далеч от близките за да учиш
При Калугерките, където е студено нощем.
Броиш дните до ваканцията
И виждаш наяве испанската гравюра,
Където инфантата или херцогинята на Браганса
Носи широка рокля и е като пеперуда кацнала на венец
Забавлява се като поднася храна на стражите, докато очаква своя рицар
По килима са изобразени папагали и разни други животинки
Птички паднали от небето
Постлан е пред фотьойла, който е в траур,
А в нозете ѝ трепереща хртка с тънко тяло
Като хермелинова наметка, изтъркана по раменете.
Кучето копнее да го вдигне, но
Тя мисли за друго, погалва колието си,
Защото съзира своя рицар – и вече
Приближава до пейката, където е сестра Беатриче или Евелина
Учителката по история или по гръцки и латински
О, защо дните се влачат тъй мудно...
Листата падат като листи от календара;
Животът е тъжен, но все пак е градина!
И Инфантата или Херцогинята на Браганса
Пак заспива изгубила надменността си – сякаш пак брои
Дните оставащи – до далечната ваканция

И ето отново ти пиша писмо: Ma chere cousine
Je croyais hier entendre dans ma chamber ta voix tandre et caline.*

* (фр.) Моя скъпа братовчедке, вярвам, че вчера ми се счу твоя глас в моята стая – нежен и спокоен. (Б. пр.)

ГЛАС

Къща разрушена
Днеска се запитах
Ах, защо, защо ли
Тя не се обеси.

Лия, бяла Лия,
Нощ като френгия...
Ще се залюлееш като зряла круша.

И ще се разлаят
Уличните псета
Скоро ще разбудят
Цялата махала.

И ще викна вече:
„Гледай да не паднеш!“
Мисля да заключа
С катинара нов.

Бих поставил стълба
Бих те смъкнал долу
Като зряла круша
Като мъртва дева
Бих те сложил, Лия, на красиво ложе.

НЕДЕЛЯ

Вятърът плаче в комините с отчаянието на сиропиталище
Ела до мен като ладия в храсталака
Простри думите си като бели завивки в лазарет
Там можеш да поплачеш насаме, защото има мирис на дюли и бор.
Говори ми за далечни страни
За интересни люде
За острова с папагалите
Душата ми е бодра и смутена
Като приятел, завърнал се от болница.
В твоя глас дочувам жени стари и добри
Ръката ти застига гръдта ми като порой
Харесват ми домашните животни
В менажерията на твоята душа.

Един мъж се надвесва над моста, свири с уста към водата без умисъл
При нас е топло и радостно както когато се раждат в обора агнетата
Твоята история ме унася в сън като дете гушнало парцалено слонче
При нас е задушевно както когато водят конете на водопой при кладенеца.
В дълги редици пристъпват по улицата девиците от пансиона
Във всеки поглед съзирам по един бащин дом
Трапеза отрупана и по-малки сестрички
И саксии с цветя по прозорците.
Минава студът по коридорите привечер
Като дълга змия повлякла опашка по плочника
И езеро боднато с игла
Потъналите изплуват отгоре – патиците се отдалечават.
У съседите бащата целува дъщеря си очебийно хладно.

Наставлява я на раздяла
Блатото се затвори като следа на момиче пред портите на манастир
Последните мехурчета въздух на самоубийцата шумно изплашиха жабите
И те замлъкнаха Отивах на среща с един тъжен поет лишен от талант

МОДЕРНА ПОЕМА

Светска поема, как да си живеем живота – въпрос –
Аз съм отегчен; аз съм есенно видение на село
А литературата е червей, загризал подземния път
През който ще потече водата за да роди плодове лятото.

Прашна фотография на пианото е открита по жива следа
В провинцията където родителите ни възпитават
Да опазим вярата – надяваха се, че така е по-добре
В големия град забавите са за отстраняване на съвестта.

Моята душа: модна жена за компания на всекиго
Момичетата не са религиозни нито цигулките са истински
Балерини цветя объркани балерини преобразени
Посочете ни тайната разсъблечена на листенцата памук.

На сцената мълчание, гола жена – в залата притеснения, но нито една
Искрена мисъл от която боли, нито един актьор загинал.
Чернилката на луната слиза /прелестно/ като врабче по цигулка
И ако желаеш любима стига да искаш ще се бръкна в джоба за един каприз.

КАК СЕ СТАВА ПОЕТ

Купете си вестник
Вземете ножици
Изберете си статия дълга колкото едно ваше още ненаписано стихотворение
Изрежете тази статия
После изрежете внимателно всяка дума от статията и я поставете в торбичка
Разтърсете торбичката
После извадете внимателно всяка дума
Подредете думите по реда на излизането им от торбичката
Препишете всичко ясно и четливо
Стихотворението което сте събрали
Ще ви направи поет „оригинален, даровит“
С рядка чувствителност, непонятна за тълпата

Саша Пана

(1902 – 1981)

НЯКЪДЕ

Някъде има празник на радостта
Някъде тишината е като шум в съня
Някъде екзотични плодове се прецеждат в тишината на съня
Някъде крехки цветове се плъзгат сред нажежените от слънцето скали
Някъде песента прогонва ежедневните грижи
Някъде лежи пергаментът, изправен пред Времето
Някъде (далеч) детството на поета е безвъзвратно отминало
Някъде всяка стъпка е знак за невиждано чудо
Някъде безпокойството плува като лодка в бурно море
Някъде очаквам нещо радостно и хубаво
Някъде...
Но къде?

ЩЕ ТЕ ПОСЛЕДВАМ

Откривам те тук във всяко трепереще листо
Откривам те тук в стаята със сламените матраци
Откривам те във водите на близката река
Грееш като от цветовете на слънчогледа

Зениците ти светят като огньове
Отварям кутията с играчки
Тя пълна е със светулки

Изчакай рая, той се крие в листата на палмите
А голото поле ухае
Трепти като плахо желание

КРИСТАЛ

Призракът на отровената с олеандър принцеса изчезна
Принцесата почина от парфюм
Парфюмът беше като люлка за съня ѝ
Вижте колко е лека, сякаш не е мъртва

Години и месеци поникват за другите не и за нея
Будилникът със златната камбана звъни точно в шест
Камерата отсъства
Стаята е като музей за сантиментални туристи

Пръстените се сменят между високите папрати
Нежната коса гали дясното рамо

– Пътувайте само с компас, момчета
Съдбата на отчаянието сочи винаги север-юг
Чакаме ви в карета от морска пяна

СЪДБА

Това е кошмарът,
ето го, близо до челото ѝ
Отровен ропот
Кипящ лош ум
Звездата на смъртта удари плочите

Плачеща къща
Гредата на късмета вече се счупи
Писък на счупена стомна
Брокатът на тишината
покри замръзналия комин

Смъртта отнесе надалече своята тайна
Момичето скри петуния в душата си
А снимката му остана у дома

Иларие Воронка

(1903 – 1946)

СТРОФА I

Господин Архангелът е добър главен счетоводител
Евридика: ще забода очите ти с безопасни
И те моля без математически намеци
Евридика отивам да си легна.

СТРОФА II

Евридика аз отивам да си легна
Моля те без математически намеци
Евридика: ще забода очите ти с безопасни
Господин Архангелът е добър главен счетоводител

ОДИСЕЙ

И чуват се шумове като размахани юмруци
Въздухът се разтваря между пръстите на бръшляна
И ето прекупвачите вдигат щорите на съня
Трамваите млекарите автомобилите са вече в синхрон
Като оркестър
Инструментите
Заблестяват
Гласовете са като дюли по витрините когато закусваме
Мебелите преоткриват битието изоставено снощи
Из ъглите на пивниците и в складовете
Промъква се към нас това изоставено от снощи битие
Хрипливи гласове се люшят като кожата на болен от скарлатина
И търсиш себе си като онзи съсед който дремеше тук
Пръстите помнят твоите очертания и бавно се плъзгат по теб

Като по географска карта и разпознали те прегръщат се
Струпани са на куп бедрата вътрешните органи
Лицето и падат като стена а устните
Устните с усмивка като тази на обувките
Ставите омекнали като памук
Бавно изтегляш всичко това към себе си
Като от разкалян кладенец в облачен ден
Разпознаваш се и стискаш ръката си след нощното плаване
Погледите и гласовете се стелят като жп линии
Древни като марки от неизпратено писмо
Измъкваш се от тунела различен и едновременно все същия
А колко тайни ти намигват от огледалото
И ето продавачите на плодове гръмко хвалят стоката си
Светлината измива с йод раните на афишите
Посвети един химн на сапуна от марката Кадум
Който не поврежда тъканта на тяло
Пяната се плъзга по кожата и също като кожа потръпва
Като сухи листа пред лицето на прясна вода
като слугинче на седемнайсет

На горния етаж кранът на чешмата се отваря като клепач
Навеждаш се отново към себе си като над чиния с цвета на небето

Търсиш се като къща на която си забравил адреса

Звъниш викаш собственика и го питаш дали си пристигнал у вас
Паника паника
Отчаянието мята сигнали
И заплита страха по глезените
Търсиш спомена за себе си и намяташ раменете си като сандали

Къде са те
И каква е дължината на сърцето ти
Щефан носи номер 35 в сърцето си
И се опитваш да попаднеш в мрежата на остатъците от нощта

СЪЩИЯТ ОНЯ
ДРУГИЯТ СЪЩО

Утрото опира тежки гърди в рамката на прозореца
Подобно на две армии пердетата се приближават и отдалечават
Скоро ще поднесат чай
Не се знае дали точно ти ще го изпиеш но напиши химн за тази напитка
с цвят на зелени листа
Ще проникне есента на кръвта през ловния рог
Един елен се стрелва към рисунката на деня
Виденията се разтварят като джобни ножчета
Малини и ягоди овлажняват пътя

ПРОФИЛ ОТРАЗЕН В СЪЛЗА

В земята горчиво звучи океанът на твоя глас
И като пощенски марки прозорците на вратите се взират в теб
Бих казал: хотелска стая и ето дърветата
Протягат шии като ловни кучета

Още десет крачки и вятърът ме грабва за ръката
Вдлъбнат смях
И застрахователната полица на соната
Звездите падат под веслата като ключове в мастилото
На нощно езеро
Мозъкът се люшка като каютата на презокеански параход

Ако знаеше ако знаеше само спомена за тази целувка
Отрязани коси като думи
Мирисът на тунел в единствена дума
Сред алкохола на шумна гълчава
Пътищата се затварят като вратите на фабриките в седем вечерта

Влаковете се движат граматически чак до гърдите
Твоите очи са като гари под чело като сърце
Съмнението пропълзява по вените като скръб
Като инжекция някаква
Вятърът си подряза шлема от кристал

КРЪВОПУСКАНЕ, ИЗВИСЯВАНЕ

Край вашите оръжия, хора непреклонни,
край вашите орли, обучени
да разкъсват дробове
край всеки, който носи пламъци – там е моята сянка
между приведените планини.
Погледнете града, окован във веригите на хляба!
И казвам ви: дори да ме разбулите
чак до моите вътрешности –
все едно да строшиш цигулката за да откриеш песента ѝ
или да търсиш изображението си в огледало
обърнато наопаки към теб,
то не ще стигнете до виденията в мен.
В утрото, което отваря артерията си,
в мъглата, събирана от утайката на епруветка,
в душата сгърчена в плътта на усмирителната риза,
която се извива за да се освободи,

вие гризете снега и се изгризвате помежду си
Като кучета, впрегнати в шейна, устремена
към окото на снежна буря.

Конници или братя, ето ме, самотен ездач сред вас,
и не зная с какво ме дебнете в гръб: с юмрук
или с криле за раменете?

Йожен Йонеско

(1909 – 1984)

СТРАНА ОТ КАРТОН И ПАМУК

В тази страна не можеш да различиш камъка,
нито от птицата, нито от душата –
всичко е от картон и памук.

Който поиска да си изважда душата:
просто я слага пред себе си.
Гледа я като нещо чуждо.
Виждал съм такива души на дървета и птици,
дори на хора.

Хората-кукли се молят без слова:
техният бог си има бяла брада.
Хора-кукли с души от памук!
Усмивки от паста за зъби!
Ябълчици от каучук!
Очички невинни, пронизващи!
Бледите им цветове не крещят...
Пространството е само два квадрата.
Огънят е червена кърпа – грабни я!

Тази страна е надраскала върху картона
образа на детето.
А сега то сънува.
Моля те, не го събуждай!

ЕЛЕГИЯ ЗА ЕДНА ПАРЦАЛЕНА КУКЛА

Скъса се,
Куклата, която вдигаше дясната си ръка,
Когато я дръпнеш отляво,
и левия си крак,
щом я бутнеш отдясно.

Сега не се движи.
И никой не може да ѝ направи нищо.
Да, никой нищо.
Повредена е!

Има око, уморено и плачливо,
Криви устни,
а от лакъта ѝ, от главата, от вратлето,
падат стърготини, стърготини, стърготини...

Но в куклата има не само стърготини.
Кръвта ѝ изтече и вече не се вижда.
Живота ѝ е изгубен,
Разпиля се сред талаша,
между парцалите
и дъсчиците.

И все пак,
това не е беда.
Куклата беше смешна
и дори ожулена по носа!

МОМИЧЕТО ВИЖДАШЕ АНГЕЛИ

Момичето, когато беше при нас,
виждаше ангели.
Но ангели няма!
Кой вижда ангели...

О, восъчна кукло!

Попа клати глава,
малкото черно куче лае, лае,
жената в траур крещи,
един солиден господин плаче –
като гледа восъчната кукла,
хванала главата си с ръце.

Бяло, бяло и отново бяло!

Аз пък не вярвам в ангели.
А ти?
И ти ли...
Момичето, когато беше при нас,
виждаше ангели.

Щефан Рол (Георге Дину)*

(1904 – 1974)

ЕРОТИКА В КРЪЧМАТА

Господ трепери от страх...
здрачът гасне
в моята пълна с пепел
лула
окото ти е като длето
а веждите като белезници
очакваш ме
скрила полицай зад вратата
дошъл да ми вземе камата
Ще хвана твоите лъвове
ще извия вратовете им
тънки
като на елени и жирафи
Ще доведа в съня ти
за първи и последен път
моите клоуни
Сребърна кръв
капе от звездите
искам да те целуна
да те докосна

* Поетът с кръщелно име, Георги Динев е от български произход, роден в Лерина, Егейска Македония.

ПОТОК

Като хипнотизирана риба
протягам в съня си ръката си към теб
Когато градините кървят насън, клепачите ми потръпват
А дърветата се промъкват бавно към мен в тази есен
Вятърът влиза в пещерите от мед
Отвори прозорците за хляба на земята
Псетата вият на лунната светлина
Сред убийствените стъпки на нощта
Чакането е като цвете от стомана
Готово да те разкъса като дантела
Тя седи сега пред теб
Всички рими изчезват
От отворените рани излизат метални писъци
Извива се буря и падна град от безброй целувки
Веднъж съм гонил заедно с теб този бял звяр
Скрит в тъмнината
Помниш ли?
Беше нощта на трети февруари
Надигаше се виелица
Белият звяр ни дебнеше отвън да ни удуши.
Но някой духна и разпали сърцата като огън
Та всички рими се утаиха върху ръцете ви.
Гледам
Преди лягане, ръце
Сложих ги в буркани,
да гледам
мечта за жестове
което не смеех
нека ги скицираме.

БДЕНИЕ

Преди да си легна
поставих ръцете си
в два буркана
за да видя
как ще се движат
през нощта.
та сетне
да ги скицирам.

ИЗГУБЕН ЧАС

Целувката ти е като печат от прегоряла кръв по устните ми
Дочувам шепот, преследван през нощта от непознати живи твари
И вместо с водни лилии морето си играе с медузите
в едно изгубено пространство някъде във времето
Пътят ти се задъхва в праха а ти не знаеш откъде идваш
Тревата се стряска и светулките проблясват в нея
И само откъдето са минали твоите малки стъпки
се носи ехото с неговите нежни медни резонанси.

БЕЗДНА

Ако винаги има мост между хората,
това е така
защото под тях пропастта
се прозява
със затворени очи.
Дните са смазани
от черните коне
през жестоките тъмни нощи.
Светли дни!
Прозорците покриват мечтите ви.

Герасим Лука

(1913 – 1994)

СЛОВО ПРИ ОТКРИВАНЕ НА ИЗЛОЖБА

дами и господа
днес ще ви представим
най-страхотния човек на този свят
влезте, господа, влезте, дами
този човек е по-силен от камък
Този човек е по-силен от стрела
Този човек е по-силен от скала
господа
в едната си ръка носи четиридесет и четири жени
очите му са пълни с масло и огън, господа
не го гледайте, че е малък на ръст
той извежда хората от земята
той разбива небето
той се бие с мъртвите
не го ли чухте как вие през нощта заедно с кучетата
Всички дяволи се събрани в главата му
Нощем си играе с призраци
и с жени,
хей, вие там с обицата на едното ухо
хей, вие госпожо с големите гърди
хей, вие скитнико
хей, вие търговецо
хей, вие, просяко
спрете да ровите из джобовете си
че голямото шоу е безплатно
по-свободно от кукувичата трева
по-свободно от ореховия лист
по-свободно от турския фес
ха ха ха
на какво да се радват още
лудите

ХОРА ОТ НОЩТА

Замълчете добри хора!
тази нощ е нощта на нощите,
крадци и скитници висят по оградите
а самоубийците се изкачват по стълбите

Шшт, мамка му! Днес е нощта на нощите, тишина!
Краварите минават бавно и спокойно
със стадата си по алеята с елхите.
ssst, тишина!
А гражданите се крият в криптата.
Вятърът издига големия градски балон
и той се пуква!
Всички крадци се хвърлят и здраво крадат.
Скитниците пробождат очите си от мъка.
Навсякъде –
самоубийства, отрови, стълби,
въжета и сапуни, бесилки,
ножове.
Светът полудява –
всеки се бие, хапе, ръмжи.
хапе и ръмжи
Само краварите разхождат
бавно, спокойно стадата си
по алеята с елхите.

Джелу Наум

(1915 – 2001)

АТАНОР

Изгорен за някакво деяние
преди четири хиляди години

Шумоленето на пепелта изтлялата памет на огъня
тайнопис татуиран върху варовика
бистрите водни ризи сред парещи пясъци
дъждовните червеи избягващи горещия камък
ехтенето на ведрата изтървани в кладенците

всичко това винаги е било по белия свят под небесния свод
един ден ТОЙ ще излезе за да го зърне

седяхме под стряхата на лозницата над нас
а къдриците ни ги търсеха за да с слеят с тях

варната яма почти я скриха бурени
през мъглата заплашително летяха към нас стремителните птици на съня

ние все пак неволно се страхувахме
а ТОЙ ни подкрепяше с поглед

ОПИТОМЕН ТРИЪГЪЛНИК

Няколко са думите смачкани в дясното ми око
в устата сълза горчи звук кацнал на рамо
едно наистина скромно пътуване
от добро към зло и от студено към топло
в тази лодка натъпкана с гвоздеи

РАЗМИСЪЛ

Очи за дълъг нос зъб за цвете бледо
кон за буйна кръв човек за плод
в оная отколе мечтана недостроена колиба
на хляба топъл и острия нож
има там чекмеджета пълни с ефирна мъгла
има в нея празни столове добродетел тъжна
също така има кутии с писма преливащи с надежда и смях
и нозе и обувки за тях и тъгата велика
на думи пронизали дървесна тръба
и не знам си още где кой знае защо

но всичко се уравновесява уравнява

БЕЛЕГ

Градът си имаше единствена къща
една единствена къща с една стая
една единствена стая с една стена
на стената висеше един часовник
на часовника имаше една стрелка
междувременно децата
растяха и разпитваха за един страшно важен въпрос
докато всички възрастни невярващи и горди
чезнеха иронично усмихнати

СТЕНАТА

И ето стена
спирам очите си в нея а тя ослепява ме
допра ли близо ухото си тя оглушава слуха ми
облегна ли се съвсем не си почивах
протегнех ли ръката си удряше ме
да мина през нея исках ли ставах за смях
стена лилава и правоъгълна
виолетова с грозни прави стени
с един единствен зинал прозорец правоъгълен
но пясък скрипти пак между зъбите
твърде изтрити от ехото на думите

ЗАВРЪЩАНЕТО НА БЛУДНИЯ ПОЕТ

Щом удари звънецът аз влязох в клас
дебнеха зад чиновете И всичко замря
втренчено се взираха в мен вписваха ме в своя каталог
казах вие сте забравили Отсъствал съм и ще повторя класа
далеч на север дискутирах въпроси
по пътя си на юг за кратко полегнах в жасминова гора
като бяла дрипа мънках под нос на вятъра
имам фотография чаровна с девойче весело на плажа
бях стипендиант в училището на изпитите бивах първи
що да сторя щом вече съм отсъствал Те ми гледаха тъпо и злорадо
но дума не обелваха бих казал че може би съжаляваха за мен
аз пък ги нарекох в себе си калпазани писарушки
обаче влезе Строгият учител с ластовичка от олово на рамото си
ах ако само знаете какво ми пошушна тя

КАРЕТА

Адио и каретата пристигна Нощ е нечакана визитата ръмжи
адио раздира душата и ме блъсва в края на гората
там се открива белегът който известява раната

адио и заминах адио а вече сме само ние двамата
аз който се отдръпвам от теб все повече
и ти която все ме очакваш скрита в мене
скрита в каретата между дъските
и в сянката прогнила на миналите сенки

ДА СЕ ЗАВЪРНЕМ В СКОБИТЕ КОИТО НИКОГА НЕ СЕ ЗАТВАРЯТ

Сякаш нарамило тежка изписана бъклица
о Господи въздиша
момчето на осем години
разрешете ни да се оженим
ще бъдем послушни заедно ще ходим на училище
и момчето целува с горещи устни снимката на девойчето негова възраст
търпи стоически присмеха на родителите си че и шамари
а те присвили очи ловят флуидите на замайването
забравили как често практикуват
взаимност но в по друг вариант

ГРАМАТИКА НА ЛАБИРИНТА

Когато мама умираше имаше междувременно брада на патриарх И ме скри
прилежно на тавана в бялата необятност на гора без спомени

и се намерих в общество на самотност изгубена непознато и за всеки
случай все пак прозрачно открита
нейде в дебрите безкрайни на живота из местност където мерех
крачки невидим
сред сенки дошли отдалече

и непременно досаден като хлад (говоря за себе си по навик)

жена огромна иска от мен да возя лодка на гърдите си Преоткрива
НЕПРЕКЪСНАТОСТ
в стръкче ТРЕВА небрежно поникнало на покрива на замък Ротация
безвременна

но пак ме посещава да тупа килима ми после ме изгълтва до дъно като
дървено ведро

един пирон нагло и завинаги е заседнал в нас

СЛЯПО ОГЛЕДАЛО

Струйка кръв изтича неочаквано от джоба ми
струйка сълза плъзва по бузата от очите
струйка дим тютюнев кротко висва от ушите ми
струйка пламък див изригва и от ноздрите ми
ти може и да повярваш че ушите ми пушат
хората се заковаха в средата на улицата
защото и през тази нощ ще боядисват в черно всички статуи
безсънието ми ще дойде вие ще го познаете
безсъние тежко и тъмно като креда и глина
безсъние скрито зад тайна здрава врата
или по-точно зад отвора ѝ пуст
където искам да си побъбрим за паметта
искам да ме вдъхваш като мирис от прозорец
искам да ме слушаш като шепот на листа
искам да ме докосваш като стъпала
искам да ме гледаш като кула

ХЕРАКЛИТ*

До корените стари сънувах сън чепат.
По клонките сушаха дългите си власи мои братя.
Утихна вятърът. Внезапно в този миг нечакан настъпи запустение велико.

1.

Птица дървена прелетя дърво и стигна плочите на къщите
дървото чакаше птицата на покрива
за мене всички бяха женени свещено съвършени
аз бях тая дървена птица от покрива която седнала на
стол неподвижно се взира през прозореца

(Ти прегърни ме, мое слънце влажно съкровено. Жезъла
на очите се изгуби. И този, дето спи поема от
плодните дървета варта на нашата невинност. В стаята
словата лесно се напукват.)

2.

Сънувах пейзажи акустични
хълмове озвучени пирамиди с музика и пиана едва разцъфнали
сънувах ритъма дежурен на земята

китари енергични и батерии
и всички ритми овладени вихри в обзор оскъден и великолепен вечен
докосваш струна докрай обтегната добре позната и кракът зарадван смее се

(Проникваш в жизнените сокове, о, сестро моя безпощадна.
С цветята неподвижни. Докато планините мои се отместят.
А слънцето отвън ще укроти съкровищата скрити в тор и смет.)

3.

Стоях зад своя гръб и призрачно сънувах
подирих думите шестоъгълни
на границата с телта на тишината
търсех въздълги невероятни цветове и чувствах страшен глад за тях

* (ок. 544 – ок. 483 г. пр. Хр.) Древногръцки философ материалист и диалектик. (Б. пр.)

сънувах ръкавици и обувки от звуци лилави
и зазвънтяха къщи и облаци запукаха
оксиженирах мислено безброй стада от рунтави овце и ги гримирах
заради голямото пътуване през пролетта
а после след тази отнела силите ми зла маневра
пред себе си минавах и избърсвах от лицето си градушката от пот

4.

А нощем гребените на петлите щръкваха от кукуригането
диханието на света спускаше мъгла в прозореца
но аз избърсвах всичко с чиста кърпа
иди където трябва да нагледаш кучето
по-после една жена красавица прекрасна с мляко ме гощаваше
навярно имаше много светлина но аз не помня
говорех тихо за да не посегна към ризата ѝ
а пък тя пред мен редеше хляб и мляко и боса пое по пътя
към изток запад към глухотата на смъртта

5.

А после безумната луда река
моите приятели преплуваха заспали

(Ние се обичахме като плодните дръвчета
в сянката на образ минаващ през дима. И лампите ни бяха
препълнени от плодовете. Берях за теб. А ти
почиваше на каменната пейка на моите мълчания.)

6.

Вечер като се прибирах в моето тихо гнездо
и тръпнех да съм радостен
нещата се зарейваха в несигурни миражи
еленът на съседите потропваше из кухнята
но старците двамина с по едно яйце в ухото
слушаха мълчанието на жълтъка недокоснат
и мигаха несигурни в ритъма тик-так на вехтия часовник

7.

(Далече напред аз виждах как твоят вик изгрява.
От мястото, където пясъкът чертаеше
контурите на влагата убита, а ти все тъй остана
видима. Пазач на преминаването,
нощта завърза възел в началото на пътя.)

Настъпи после едно безкрайно разцъфтяване
и между толкова неща сериозни
по моите уши от камък накацали са пеперуди

ЕДИН ГОЛЯМ И НЕПОЗНАТ У НАС ПРЕДСТАВИТЕЛ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ АВАНГАРД

Урмуз

(1883 – 1923)

УРМУЗ (на български сприхав човек или урсуз) е псевдоним на Деметру Деметреску-Бузъу (роден през 1883 г. в Куртя де Арджеш, самоубил се на 40-годишна възраст на 23 ноември 1923 г. в столицата Букурещ), може би най-оригиналният и по-точно скандален автор от направлението. Още през 20-те години критиката в Париж отбелязва, че: „Урмуз принадлежи към литературната фауна на абсурда, близък е до Кафка, Алфред Жари и Луи Карол". В това може да ни убеди и известният му „еротичен роман в четири части" „Фуния и Стамате" или „политическият роман" „Исмаил и Турнавиту" – две предизвикателства на Урмуз към традиционната румънска и западноевропейска проза и съвременното му общество. Някои изследователи го отделят от групата на румънските авангардистни и го причисляват към малцината истински предшественици на т.нар. „литература на абсурда". Защото той е първомайстор на една съвършено нова изразност, виртуоз на паралогизма, от онези, които изобретиха „аван ла летр" – един истински сюрреалистичен език.

О. Ст.

ФУНИЯ И СТАМАТЕ

Еротичен роман в 4 части

1. част

Добре проветрен тристаен апартамент с остъклена тераса и звънец.

На преден план – разкошен хол, задната стена е заета от масивна дъбова библиотека, вечно покрита с мокри чаршафи.

По средата на стаята стои маса без крака. Подпряна върху изчисления и вероятности, а върху нея е поставен съд, съдържащ извечната същност на „нещата от живота", има още: глава, статуетка, изобразяваща трансилвански поп със синтаксис в едната ръка и двайсет гроша бакшиш в другата. Останалото няма никакво значение...

Но трябва да се има предвид, че тази потънала във вечен мрак стая, няма нито врати, нито прозорци и се свързва с външния свят единствено с помощ-

та на една съобщителна тръба, от която от време на време излиза дим и могат да се видят, разбира се, само нощем, седемте полукълба на Птоломей, а денем – как двама човека произлизат от две маймуни и още... безброй сушени бами край един безкраен и ненужен Авто Космос...

Второто помещение, обзаведено по турски, пищно и разточително, предлага всичко, което е рядко и фанатастично и би могло да се срещне само в Изтока... Безброй персийски килими и старинни оръжия, изцапани с петна от геройска кръв – които покриват красиви колонади на тази стоя за гости, стените според ориенталския обичай се боядисват всяка сутрин в червено, като междувременно се проверяват с отвес случайно да не паднат.

Оттук през специален отвор на пода се достига до подземието, в чиято лява половина е обзаведена друга приемна, а в дясната – с помощта на количка – се влиза в прохладен коридор. Интересно е, че единият му край отива в неизвестна посока, а другият – води до малко помощение с пръстен под, по средата на което е забито колче, а към него е завързана цялата фамилия на Стамате.

2. част

Този достоен и мазен господин – с почти елипсовидна форма, заради безкрайната си неврозност, появила се вследствие работата му в общинския съвет, който пък е пък е в постоянен конфликт с кмета на града – е принуден всеки божи ден да дъвче необработен целулоид, който после изплюва размекнат и полусмлян за своето единствено отроче, охранено и тлъсто тригодишно момче на име Буфти... В изблик на синовно преклонение, но като се преструва, че не забелязва нищо, детето влачи малка каручка, докато майка му, законната и ниско подстригана съпруга на Стамате, участва в общото веселие, т. е. композира мадригали и ги подписва с кръстче, защото е неграмотна...

Тези доста изморителни занимания ги заставят да се забавляват и накрая те стигат до онази степен на безразсъдна смелост, принудила ги да гледат и тримата през бинокъла към дупката на канала, към Нирвана, която е разположена в техния квартал, като се започне от бакалията на ъгъла и хвърлят в нея топчета от хляб и царевични кочани. Друг път те проникват в гостната и отвъртат нарочно монтираните там кранове, а водата тече, докато не ги залее до шия и те от радост започват да стрелят с пистолетите си във въздуха. Що не отнася до Стамате – той най-много обича бързите снимки, които прави на старите светци по църквите, а сетне ги продава по намалени цени на своята собствена съпруга и на синчето си Буфти, което разполага с личен капитал. Да, Стамате не би се занимавал с подобна, забранена от закона, търговия, ако липсата на средства не го бе принудила да отбие военната си служба още преди да навърши година и половина само, за да може да издържа своите

четири по-малки братчета, чиито бедра и коремчета бяха наедрели доста, та ме им ставаха нито куртките, нито бричовете и затова ги освободиха от редовна военна служба...

3. част

Веднъж Стамате, като се занимаваше със своите философски изследвания, реши че е успял да открие и друга страна на „нещата от живота", когато изведнъж някакъв женски глас, глас на сирена, докосна добрата половина на сърцето му и постепенно заглъхна като далечно ехо.

Стамате се втурна към съобщителната тръба и за свое голямо учудване видя как на фона на топлата, изпълнена с аромати лятна вечер, с плавни, сладострастни движения и прелъстителен глас, изрусената русалка разголва своето едро и доста съблазнително тяло и се изляга върху горещия морски плаж. За да не стане жертва на морската сирена, Стамате спешно наема един бързоходен кораб, като предварително запушва своите уши (и ушите на целия екипаж) с червен восък.

Но русалката става все по-настойчива... С перверзни песни и цинични телодвижения тя го гони из водните простори, докато накрая дузина Дриади, Нереиди и Тритони изплуват от всички възможни ширини и глъбини и донасят върху прекрасна седефена раковина невинна и благопристойна, макар и малко ръждясала фунийка.

И тъй планът за прелъстяването на сериозния и целомъдрен философ може да се приеме за успешен! Едва стигнал до съобщителната тръба, той съзира как морските феи поставят до жилището му фуния и после леко и грациозно, със смях и закачки изчезват в морето.

Смутен, отчаян и полуобезумял, Стамате с труд набутва каручката си в канала... Но той все пак не губи присъствие на духа и на няколко пъти посипва с пръст фунията и като си похапва малко киселец, ляга по очи на земята от дипломатически съображения и остава така, в безсъзнание цели осем дни! Според него това е необходимия срок съгласно гражданската процедура, за да стане собственик на въпросната вещ.

След тази операция той възобновява своите ежедневни занятия, както и отвесното си положение. И се чувства възроден. Никога досега не е изпитвал божествените трепети на голямата любов. Станал е доста по- добър и благороден, а видът на фунията направо изпълва сърцето му с трепет, като заедно с това го кара да се смее и да плаче като дете...

Стамате я избърсва с парцал, грижливо я почиства със спирт, украсява я с цветенца и детелини, поставя я близо до съобщителната тръба и накрая, силно развълнуван и силно възбуден, си открадва една малка, но дълбока целувчица от нея!

От този ден Фунията става символ за Стамате. Тя е единственото същество от женски пол (заедно с тръбата), което може да удовлетвори както нуждата му от любов и секс, така и интереса му към науката. Напълно забравил за своя дълг като баща и съпруг, той започва всяка нощ да прерязва с ножици въжето, което го свързва с колчето, за да даде простор на безграничната си любов. И все по-често минава през отвора на Фунията, като се хвърля към него с помощта на специално построен трамплин, с главата напред, с главозамайваща скорост, по дървена стълба и след това резюмира резултатите от своите наблюдения...

4. част

Но щастието никога не трае дълго...

Една нощ, когато Стамате се приготвя да изпълни обичайното си сантиментално задължение към Фунията, за свое най-голямо разочарование установява, че... нейното отверстие се е стеснило дотолкова, че вече е съвсем невъзможен всеки нормален контакт. Затова на следващата вечер решава да се скрие наблизо, за да разбере каква е работата. И какво да види? Неговият Буфти, като диша тежко и шумно, като изморено прасе, все пак успява да се качи върху Фунията и да мине през отверстието ѝ! Стамате се вцепени! После с много труд успява да се завърже за колчето. А на следващия ден той взема необикновено решение:

Първо: да прегърне преданата си съпруга и като я снабди с малко боя да я натика в непромокаем чувал с цел да я съхрани в недокоснат вид като „модел на културната традиция“ на своето семейство.

После, когато настъпва студеният и тъмен полунощен час, да вземе Фунията и Буфти и да ги качи на първия минаващ по улицата трамвай. Накрая бащинското чувство ще надделее и Стамате – благодарение на изчисленията и на химическите съединения, които предварително е направил – ще съумее да обезпечи своя син с привлекателната и добре платена длъжност заместник-началник отдел.

Що се отнася до нашия главен герой Стамате, може да се каже, че той за последен път ще погледне през съобщителната тръба и още веднъж снизходително и иронично ще се озове в Космоса.

Накрая ще се качи в количката и ще поеме през тайнствения край на канала, управлявайки с помощта на манивелата, с нарастващо упорство и така дълго ще се носи и ще се мъчи да намали своя обем, за да проникне и да се изгуби в микро безкрайността…

ИСМАИЛ И ТУРНАВИТУ

Политически роман в 2 части

1. част

Исмаил се състои от очи, бакенбарди и е от онези видове, които трудно могат да се открият днес.

В миналото такива като него са били отглеждани в ботаническите градини, но по-късно, вследствие на бурното развитие на техническия прогрес, започнали да ги произвеждат по химически начин, чрез синтез.

Исмаил никога не се движи сам. Можете да го срещнете в пет и половина сутринта, когато плете нозете си по улица „Ариноайя", съпровождан от язовец, завързан здраво с корабно въже, който през нощта изяжда жив и суров, като отначало му откъсва ушите и си изтисква от тях малко сок...

Исмаил отглежда язовци във ферма, разположена в две бивши помийни ями някъде в Северна Добруджа. Там ги държи докато навършат шестнайсет и придобият приятно закръглени форми. Тогава ги прехвърля в убежище, където не го заплашва главно преследване и... ги обезчестява по ред, при това без никакви угризения на съвестта.

Всъщност още не се знае с точност къде живее Исмаил през по-голямата част от годината. Говорят, че стоял консервиран в един буркан в дома на своя любим баща, симпатично старче с нос, забит в едно менгеме и обграден с висок плет от пръти.

Същият от прекалена любов към единствения си син, решил да го затвори, за да го опази от ухапванията на дивите пчели, а също и от корупцията в местния парламент, манипулиран от съученика на Исмаил Ахмед.

През зимата Исмаил обаче успявал да избяга за цели три месеца или деветдесет дни от опеката на баща си. Тогава най- голямото му удоволствие било да облече празнична рокля от грубо тапицерско платно в керемиден цвят, напълно пригодна за покривало, и да се закрепи за тавана на някой строеж в деня на празника на мазачите с единствената цел – да получи от шефа си парична компенсация за измачканата си рокля и да я раздели с работниците...

По този начин Исмаил се надява, въпреки интригите на Ахмед, да даде своя принос в решението на работническия проблем.

Исмаил не се отказва и от аудиенциите, но ги дава само на едно място – на върха на хълма, близо до фермата за язовци. Там пристигат стотици посетители – кандидати за разни служби, за постове, за парични помощи, за премии и за дърва.

Отначало Исмаил приема просителите под гигантския абажур, където всеки пристигнал е длъжен да... измъти поне четири пачи яйца. После просителите се качват във вагонетки за смет от площада пред кметството и се извозват с бясна скорост чак до върха на хълма, извън града, до Исмаил. Извозва ги неговият приятел, Турнавиту, който при нужда става и за евтин салам. Този общо взето странен персонаж, има лошия навик да иска от просителите съгласието им за любовна кореспонденция с него. Ако имат нахалството да се противопоставят и да откажат, той просто ги предупреждава, че ще преобърне вагонетката!

Трябва да подчертаем, че известно време Турнавиту е бил прост вентилатор в мръсните гръцки кафе шантани по улиците „Ковачи" и „Габровени" („Габровци") в Букурещ. Но не могъл да понесе зловонния въздух там и се заловил с политиката, станал депутат, после и министър, и дори успял да стигне поста „държавен вентилатор" и служил в кухнята на пожарната команда „Княз Симеон"...

2. част

Веднъж, на някаква танцова вечеринка, Турнавиту се запознал с Исмаил. Изложил му неприятната ситуация, в която попаднал след всички тези перипетии, и тогава Исмаил (отзивчиво сърце!), му обещал протекцията си. И така: на Турнавиту незабавно била обещана солидна дневна заплата и целодневен порцион в стол-ресторанта на едно от големите държавни ведомства. Задължението му било едно-единствено: да служи като камериер при язовците, а именно – всяка сутрин да излиза на улица „Ариноайя" и да се прави, че не вижда придружаващия язовец, да го настъпва по опашката и после да му поднася хиляди извинения за невниманието си, да потупва Исмаил с четка за бръснене, натопена в рапично масло, и да му пожелава просперитет, лично щастие и благоденствие...

Заради своя добър приятел и покровител, веднъж в годината Турнавиту приема формата на най-обикновен бидон. Понякога го напълват догоре с гас. Тогава бидонът-Турнавиту тръгва на далечен път, обикновено до островите Майорка или в краен случай Минорка. Воайяжът му се свежда до задачата да стигне дотам и да занесе на шефа на пристанището някой голям зелен гущер и после да се върне обратно в родината си...

По време на едно от пътешествията си Турнавиту хванал хрема и като се прибрал у дома, заразил всички язовци. А те, горките изпаднали в толкова тежко състояние – така се разкихали, че Турнавиту вече не можел да ги обладава тайно! И, разбира се, веднага бил уволнен. Тук, разбира се, изиграл и своята коварна роля Ахмед...

Свръхчувствителен по природа, Турнавиту не могъл да понесе тази страшна обида. В отчаянието си, той привел в изпълнение съдбовния си

план за самоубийство, като се погрижил преди това само за едно: преди да умре, да си извади и четирите кучешки зъба...

Преди смъртта си, обаче, Турнавиту решил жестоко да си отмъсти на Исмаил. По негово внушение язовците откраднали всичките му рокли, а Турнавиту ги отнесъл на площада пред общината, залял ги с газ и ги подпалил. Останалият без тях, само с бакенбардите си, Исмаил едвам се довлякъл до фермата, паднал в едната яма и в състояние на крайна немощ стои и досега там...

Огнян Стамболиев е критик, преводач и журналист. Работил е като драматург в оперни театри, автор е на „Нова книга за операта“ в 2 тома, първата у нас „Книга за оперетата и мюзикъла – от Офенбах до Уебър“, на монографии за оперни артисти, на либрета за опери и на голям брой статии и рецензии за музика и литература в печата.

Превел е повече от 50 книги от класически и съвременни румънски, френски и италиански автори. Сред тях поезия, проза и драматургия на Емил Чоран, Йожен Йонеско, Клаудио Магрис, Жан-Пол Сартр, Панаит Истрати, Михай Еминеску, Лучиан Блага, Михаил Себастиан, Никита Станеску, Марин Сореску, Ана Бландиана, Матей Вишниек.

Лауреат е на много литературни награди, сред които и на академиите на Румъния и Молдова. Представен в наши и чужди енциклопедии, член на редколегии на литературни издания в България и Румъния, сред тях и на алманах „Света гора“.

Член е на българския ПЕН-център. Носител на отличията „Златна лира“ за музикална критика и публицистика на Съюза на музикалните дейци в България, на „Златен век“ на Министерството на културата на Р България.